

ISTORIJOS SAMPROTAUJAMOJO POBŪDŽIO TEKSTO (RAŠINIO) KŪRIMO BANDOMOJI UŽDUOTIS III G KLASĖJE IR JOS ATLIKTYS

UŽDUOTIS

Remdamiesi pateiktais šaltiniais, parašykite argumentuotą tekstą (rašinį) tema:

„Totalitarinėse valstybėse cenzūra paprastai būna ypač glaudžiai susijusi su ideologija, kad ir kokia ideologija jose vyrautų. Ar jūs sutinkate su tokiu teiginiu?“

A šaltinis. Iš Adolfo Hitlerio kalbos.

Lojaliems ir talentingiems nacistinio režimo muzikantams suteikiama darbo vieta. Lojaliems, bet netaleitingiems nacistinio režimo muzikantams nėra suteikiama darbo vieta. Bet kuris žmogus, kuris yra ne žydas, pasižymi muzikiniu genialumu ir priklauso „Reicho muzikos skyriui“, gali kurti. Jam garantuojama darbo vieta.

B šaltinis. Karikatūra „Jozefas Gebelsas ir dainų atlikėja radijo laidoje“ (apie 1936 m.).

C šaltinis. Iš Juozo Baltušio dienoraščio (1978 m.).

Labai atidžiai dar ir dar kartą žiūrėjau „Sakmės apie Južą“ rankraštį. „Vagos“ leidyklos darbuotojai dreba dėl kai kurių šitos sakmės vietų, konkrečiai, kur rašau apie išvežimus, vykdytus Lietuvoje 1941 metais. Pasirodo, dabar duoti nurodymai: viską vaizduoti taip, kad išvežimų tarytum nė būti nebuvo, o jeigu ir buvo, tai išvežė tikrai kaltus, niekas nekaltas nenukentėjo. Sunku įsivaizduoti absurdiškesnius teigimus! Jeigu niekas nekaltas nenukentėjo, tai iš kur tie tūkstančiai reabilituotų? Utenoje juk stovi paminklas Jeronimui Uborevičiui, tai ar ne jį sušaudė Stalinas? Absurdas ir nieko daugiau šitaip teigti! Nieko nebakrausiu iš „Sakmės apie Južą“, kur liečiama ištrėmimų tema. Tegu nors pasikaria visi!

D šaltinis. Iš Jurgos Pukinskaitės straipsnio „Glavlitai Lietuvoje 1953–1964 m.“ (2004 m.).

1958 m. dėl „žemo ideologinio“ turinio eilėraščių bei netikusio Petro Cvirkos gyvenimo aprašymo buvo sugrąžintas pataisymui almanachas „Jauniai“. Neišleista knyga „Eilėraščiai“, skirta vidurinėms mokykloms, į kurią buvo įtraukti XIX a. lietuvių autorių kūriniai. Knyga buvo parengta be įvado, todėl kai kurie eilėraščiai galėjo būti „neteisingai ir dviprasmiškai“ suprasti. Iš Antano Venclovos knygos „Laikas ir rašytojai“ išimtas straipsnis apie Maironį, kuriame poetas aprašytas pernelyg teigiamai. Prikibta prie Vytauto Piktarnos knygos „Toje Baltijos pusėje“, kur idealizuojamas Šveicarijos gyvenimas. [...] Cenzoriai nebuvo patenkinti ir Jono Avyžiaus romanu „Kaimas kryžkelėje“, kuriame rašytojas kolūkį pavaizdavo pesimistinėmis spalvomis: rašė apie girtaujančius, vagiančius, bėgančius iš kolūkių žmones. Iš žurnalo „Moksleivis“ Nr. 1 dėl politinių motyvų išimtas straipsnelis, kuriame teigta, kad dauguma moksleivių, baigę vidurinę mokyklą, studijuoja aukštosiose mokyklose ir apsigyvena didžiuosiuose miestuose, tik 1 iš 100 lieka kaime. Tokio pat pobūdžio informacija buvo išbraukta ir iš 1960 m. „Šluotos“ Nr. 18 straipsnelio, kuriame teigta, kad jaunuoliai bėga į miestus, o kolūkiuose lieka tik senukai.

ATLIKTYS

Mokinio darbas nr. 1

Sutinku su teiginiu, kad totalitarinėse valstybėse cenzūra paprastai būna ypač glaudžiai susijusi su ideologija, kad ir kokia ideologija vyrautų.

Totalitarinėse valstybėse vyrauja totalitarizmas – tai politinė ideologija, kuomet visa valdžia yra vieno žmogaus arba vienos partijos rankose ir yra kontroliuojamas tiek asmeninis, tiek viešas žmonių gyvenimas. Tokiuose valstybėse kaip SSRS, nacistinė Vokietija ir kt. buvo įsigalėjęs totalitarizmas. Šiose valstybėse labai būdinga cenzūra. Tarpukario laikotarpiu (1918 m. - 1939 m.), vis labiau įsigalint totalitarizmui, stiprėjo ir cenzūra. Tai, kad cenzūra veikė itin stipriai, pagrindžia šaltiniai, A, B, C, D.

Šaltinyje A pabrėžiamas žodis „lojalus“. Galima suprasti, kad vertingas menininkas laikomas tada, kai jis paklūsta jį supančiai sistemai. Šaltinio A autorius – Hitleris yra nacistinės Vokietijos, kurioje buvo įsigalėjęs totalitarizmas, diktatorius. Nacistinei Vokietijai būdinga rasinė politika, ypač engiami žydai. Ne išimtis ir šis šaltinis (A), pabrėžiama, kad kurti gali beveik visi, tik ne žydai. Šaltinyje B vaizduojamas Jozefas Gebelsas – vokiečių propagandos ministras. Karikatūroje jis dainų atlikėjai radijo laidoje sėdi ant pečių (stengiasi būti už ją aukštesnis, viršesnis) ir laiko rankomis užspaudęs jai burną ir pats šneka tai, ką jam reikia perduoti. Šia karikatūra norima parodyti, kad valstybėje, šiuo atveju, nacistinėje Vokietijoje, buvo paskiriamas net atskiras ministras, kuris yra atsakingas už propagandos plėtrą. Taip pat parodoma menininko varžoma laisvė reikšti savo mintis ir kūrybą. Už jį ši darbą atlieka atsakingi asmenys.

Totalitarizmas, cenzūra, varžoma laisvė būdinga ne tik nacistinei Vokietijai, bet ir bolševikinei SSRS. Šaltinyje C (iš Juozo Baltušio dienoraščio (1978) pasakojama apie knygų, kūrinių cenzūrą. Kuomet yra neleidžiama kalbėti apie Lietuvos praeitį, trėmimus, vykdytus 1941 metais: „Viską vaizduoti taip, kad išvežimų tarytum nė būti nebuvo, o jeigu buvo, tai išvežė tik tai kaltus, niekas nekaltas nenukentėjo“. Būtent šioje ištraukoje galima pastebėti labai aiškia ir stiprią ideologinę propagandą, kuri pridengia žiaurius darbus juos visiškai paslepiant arba labai juos sušvelninat. Nors iš tikrųjų SSRS trėmė visus: tiek turtingus, tiek vargšus, tiek išsilavinusius, tiek be išsilavinimo. „Pirmenybė“ buvo teikiama valstybės vystyme įtakingiems žmonėms politikams, mokytojams, gydytojams, mokslininkams, kovotojams už Lietuvos laisvę. Tai yra žiaurūs dalykai, kuriuos socialistinė valdžia slepia po daug daug užraktų ir niekam neleidžia jų viešinti. Šaltinyje C taip pat minimas Stalinas – SSRS vadovas, kuris yra atsakingas ne tik už trėmimus, bet ir už žmonių sušaudymus (šaltinyje minimas Jeronimo Uborevičiaus sušaudymas). SSRS ideologija buvo itin glaudžiai susijusi su tautos atminties naikinimu, žudymais, teroru. Tą galime pastebėti ir šaltinyje D.

Šaltinyje minima daug kūrinių, kurie buvo cenzūruojamai dėl ideologijai neįtikusių motyvų. Šaltinio pavadinime minimas „glavlitas“ – tai cenzūros organizacija, kuri cenzūruodavo meninius darbus. Šaltinyje minimos įvairios cenzūros priežastys: „dėl „žemo ideologinio“ turinio eilėraščių bei netikusio Petro Cvirkos gyvenimo aprašymo“, „buvo įtraukti XIX a. lietuvių autorių kūriniai“, „poetas aprašytas per daug teigiamai“, „idealizuojamas Šveicarijos gyvenimas“, „kolūkį pavaizdavo pesimistinėmis spalvomis“. Taip pat dar daugiau priežasčių cenzūruot kūrybą. Visi šaltiniai: B, C, D parodo, kad jų autoriai yra griežtai nusistatę prieš cenzūrą, tik A šaltinyje galime matyti diskriminaciją, propagandą ir cenzūros užuominas.

Taigi, apibendrinant galiu teigti, kad tiek mano nuomone, tiek remiantis pateiktais šaltiniais totalitarinėse valstybėse cenzūra paprastai būna ypač glaudžiai susijusi su ideologija, kad ir kokia ideologija jose vyrautų, nes totalitarinėse valstybės siekia ištrinti tautos mąstymą ir praeitį, „robotizuoti“ šalies gyventojus, teigti tik tokius faktus, kurie yra „patogūs“ valstybei ir likusiam pasauliui savo šalį pateikti nepriekaištingai. (526 ž.)

Įvertinimas – aukštesnysis lygis: 18 taškų

KOMENTARAS

Kriterijus	Taškai	Surinkta taškų	Komentaras
Šaltinių naudojimas	0–5	5	Rašinyje remiamasi visų keturių šaltinių suteikiama informacija (teiginiais) ir jie tinkamai cituojami. Visi pasirinkti teiginiai yra reikšmingi, atskleidžiant cenzūros reikšmingą totalitarinėse valstybėse. Išsamiai remiamasi D šaltiniu, kuriame yra daug ir svarbių teiginių. Pateiktos korektiškos šaltinių nuorodos. Įvertinti (palyginti) visų keturių šaltinių autorių požiūriai (t. y. trys nusistatę prieš cenzūrą, o vieno pozicija priešinga).
Istorijos žinios	0–5	5	Visos pateiktos žinios (faktai) yra svarbūs ir tinkamai papildo šaltinių informaciją. Įvardytos šaltiniuose paminėtos asmenybės (pvz., kas buvo A. Hitleris, J. Gebelsas, J. Stalinas). Svarbu, kad yra paaiškinti vartojami terminai (pvz., <i>totalitarizmas</i> , <i>glavlit</i> , <i>cenūra</i>). Vartojama ir kitų terminų (pvz., <i>rasinė politika</i> , <i>atminties naikinimas</i> , <i>diktatorius</i>). Tekstas papildomas chronologija. Papildomi faktai apie Lietuvos tremtinius. Pateiktos žinios yra tikslios dalyko požiūriu.
Analizė	0–5	4	Atskleistas dalies priežasčių ir pasekmių ryšys (pvz., įsigalint totalitarizmui, stiprėjo ir cenzūra), susistemintai apžvelgtos sovietinės cenzūros priežastys. Gilinamasi į pavartoto žodžio prasmę, interpretuojama (pvz., „lojalus“), surinkti šaltinių teiginiai apibendrinami ir vertinami (pvz., „šia karikatūra norima parodyti...“, „būtent šioje ištraukoje galima pastebėti...“, „jų autoriai yra griežtai nusistatę prieš cenzūrą...“). Šaltinių teiginiai tikslingai integruoti į istorinį kontekstą. Autoriaus požiūris pateiktas aiškiai ir jis pagrįstas pateiktais faktais ir savarankiškai atliktais vertinimais, įskaitant ir baigiamąjį apibendrinimą.
Rašinio struktūra	0–5	4	Yra aiški įvadinė tezė, kuri tinkamai išplėta rašinio pradžioje. Tinkamas konteksto apibūdinimas ir perėjimas prie pateiktų šaltinių analizės. Dėstomoji dalis struktūruojama į atskirus nagrinėjamus aspektus ir pateikta atskiromis pastraipomis (galima buvo ir labiau struktūruoti, pvz., C šaltinio teiginys apie J. Staliną ir J. Uborevičių). Apibendrinimas dera su teze, dėstomąja dalimi ir su dalinėmis išvadomis, jis yra tinkamos apimties ir tinkamo turinio.
Iš viso	20	18	

Mokinio darbas nr. 2

Pritariu teiginiui, kad totalitarinėse valstybėse cenzūra yra glaudžiai susijusi su ideologija. Tezės pagrindimui pirmiausia paaiškinsiu sąvokas ir šaltinių patikimumą, po to nagrinsiu, kas

vykdė cenzūrą, kokias visuomenės veiklos sritis ji aprėpė ir kokio pobūdžio informacija buvo cenzūruojama.

Totalitarizmu vadinama tokia politinė sistema, kai valstybę valdo vienas asmuo arba grupė asmenų, kurie nenori būti kontroliuojami, tačiau patys siekia kontroliuoti visuomenę ir kiekvieną žmogų. Totalitarinėse valstybėse svarbus vaidmuo tenka cenzūrai. Tai yra bet kokios viešos informacijos kontrolė siekiant neleisti viešinti neparankių žinių tos valstybės vadovui arba valdžiai, kad jų autoritetas nebūtų menkinamas.

Pateikti šaltiniai rodo dviejų valstybių cenzūrą – nacistinės Vokietijos ir Sovietų sąjungos (sovietinės Lietuvos). Visi pateiktų šaltinių autoriai skirtingi, tačiau šaltiniai atrodo yra patikimi. Hitleris (A šaltinis) yra nacistinės Vokietijos vadovas (fiureris) ir pagal jį buvo vykdoma vidaus ir užsienio politika, B šaltinis yra iš to paties laikmečio, tik jame išreikštas priešingas požiūris. Juozas Baltušis (C šaltinis) buvo vienas žymiausių sovietinės Lietuvos rašytojų, kuris savo mintis užrašė dienoraštyje. Tai rodo jo tikrus įsitikinimus, nes viešumoje turėjo kalbėti pagal sovietų ideologiją. Šaltinis D yra mūsų laikų mokslo straipsnis, todėl taip pat yra objektyvus. Tik vienas šaltinis (A) išreiškia totalitarinės valstybės poziciją, o kiti trys – priešingą (D labiau neutralus).

Tarpukario Europoje buvo trys totalitarinės valstybės. Rusijoje po 1917 m. perversmo bolševikai įsitvirtino valdžioje, jie išliko ir 1922 m. susikūrus Sovietų Sąjungai. 1922 m. Italijoje valdžioje įsitvirtino fašistai, kurių lyderis buvo B. Musolinis. Vokietijoje nacių partija atėjo į valdžią 1933 m. pradžioje rinkimų dėka. Visose tose šalyse buvo vykdoma cenzūra, ji buvo ir autoritarinėse šalyse, pvz., tarpukario Lietuvoje ar Lenkijoje.

Cenzūrą Vokietijoje ir SSRS vykdė įsteigti specialūs valdžios organai ir juose dirbo daug žmonių. Nacistinėje Vokietijoje tuo tikslu buvo įsteigta net propagandos ministerija, kuriai vadovavo Jozefas Gebelsas (B šaltinis). Jis buvo artimas Hitlerio bendražygis. Tai rodo nacių skleidžiamos propagandos ir cenzūros svarbą. Tuo tarpu Sovietų sąjungoje veikė glavlitas (D šaltinis). Tai valdžios organas, kuris kontroliavo literatūros leidybą, spaudą, meną ir kultūrą (kiną, spektaklius bei kt.). Toks organas buvo kiekviename sovietinėje respublikoje. Taigi abiejuose valstybėse į cenzūrą buvo žiūrima kaip į valdžiai tarnavusią svarbią veiklą.

Abiejuose totalitarinėse valstybėse cenzūra buvo taikoma daugelyje sričių. Iš Hitlerio kalbos (A šaltinis) matyti, kad muzikantais galėjo būti tik lojalūs naciams asmenys. Muzikantais negalėjo būti žydai, nes fiureris vykdė rasinę politiką ir niekino žydus. Dar vienas reikalavimas – Reicho muzikos skyriui galėjo priklausyti tik talentingi muzikantai (B šaltinis), nes tokie darė didelę įtaką klausytojams ir taip stiprino nacių ideologiją. Tas pats buvo taikoma ir dainininkams. B šaltinyje pavaizduota kaip J. Gebelsas rankomis užspaudęs atlikėjai burną. Tai reiškia, kad jis kontroliuoja, kokias dainas galima atlikti, o kokių negalima.

Galima paminėti kitus cenzūrai priskirtinus veiksmus. 1933 m. Berlyne buvo deginamos knygos, kurios neatitiko nacių ideologijos. Tai buvo marksistų, komunistų, žydų ar pacifistų knygos, tarp jų – K. Markso, Z. Froido. Taip pat 4-jame deš. buvo surengta išsigimusio meno paroda, t. y. demonstruojami menininkų darbai, kurie neatitiko nacių ideologijos. Jie buvo pašiepiami. Neleista rodyti Čaplino filmo, kur jis parodijavo Hitlerį.

Sovietinėje Lietuvoje cenzūra irgi buvo plačiai taikoma. Iš J. Baltušio dienoraščio aiškėja, kad buvo cenzūruojama grožinė literatūra, nes neleido spausdinti romano „Sakmė apie Južą“. Tą patvirtina ir D šaltinis, kur rašoma apie draudimus J. Avyžiaus romanui „Kaimas kryžkelėje“. Iš D šaltinio matyti, kad buvo kontroliuojama poezija, knygų leidyba (A. Venclovos, V. Piktornos), žurnalų leidyba („Moksleivis“, „Šluota“). Papildant šaltinius paminėsiu, kad buvo kontroliuojama beveik viskas – televizijos ir radijo laidos, vieši renginiai, mokymo priemonės (D šaltinis) ir kt.

Cenzūra buvo taikoma daugeliui temų. Iš A šaltinio matome, kad ji buvo taikoma tautybės požiūriu (žydams). SSRS irgi buvo uždraustos knygos tų žmonių, kurie neįtikėjo režimui (pvz., A. Solženycino). Dėl draudžiamų temų, jos buvo įvairios. Buvo cenzūruojama Lietuvos istorija – J. Baltušiu neleido rašyti apie 1941 m. sovietų trėmimus, kurie rodė sovietų valdžios žiaurumus ir neteisybę. Buvo duoti nurodymai klastoti istoriją (C šaltinis). Buvo reikalaujama sumenkinti žinomas Lietuvos asmenybes iki sovietinio laikotarpio (pvz., Maironį) ir aukštinti sovietinius veikėjus (pvz., P. Cvirka, kuris vyko į Maskvą parvežti „Stalino saulės“). Cenzoriai neleido viešinti sovietinės santvarkos trūkumų – „liūdną gyvenimą kolūkiuose“, kad jaunimas bėga gyventi į miestus ir nenori gyventi kolūkiuose (D šaltinis). Reikalavo nerašyti apie Vakarų valstybes palankiai (pvz., Šveicariją). Visa tai rodo, kad reikėjo aukštinti sovietų sukurtą valstybę ir sumenkinti tai, kas buvo praeityje arba tuo metu Vakarų šalyse.

Apibendrinant galima teigti, kad bet kurioje totalitarinėje valstybėje cenzūra yra glaudžiai susijusi su ideologija ir jai tarnauja. Tai rodo, kad tiek nacistinėje Vokietijoje, tiek ir SSRS veikė atskiri cenzūros organai, kurie atliko plačios apimties kontrolę – muzikos, knygų ir žurnalų leidybą, radijo laidų transliavimą bei kt. Buvo siekiama drausti vaizduoti tai, kas neįtikėjo valdžiai, kas galėjo silpninti jos prestižą ir tuo pačiu aukštinti valdžią ir jos vykdomą politiką. (759 ž.)

Įvertinimas – aukštesnysis lygis: 20 taškų

KOMENTARAS

Kriterijus	Taškai	Surinkta taškų	Komentaras
Šaltinių naudojimas	0–5	5	Rašinyje remiamasi visų keturių šaltinių suteikta informacija (teiginiais). Visi teiginiai reikšmingi ir tinkamai panaudoti rašinyje. Panaudota iš esmės visa tinkama šaltinių informacija. Pateiktos korektiškos šaltinių nuorodos. Glaustai nusakytas kiekvieno šaltinio objektyvumas, palyginti visų keturių šaltinių autorių požiūriai.
Istorijos žinios	0–5	5	Visi pateikti papildomi faktai yra svarbūs ir tinkamai papildo šaltinių informaciją. Paaiškinti vartojami terminai (<i>totalitarizmas, cenzūra, glavlitas</i>). Įvardytos šaltiniuose paminėtos asmenybės (pvz., kas buvo A. Hitleris, J. Gebelsas, J. Baltušis, minimas A. Solženycinas, Č. Čaplinas). Vartojama ir kitų terminų (pvz., <i>fiureris, autoritarinė valstybė</i>). Tekstas papildytas chronologija, nurodant totalitarinių valstybių atsiradimo metus. Pateiktos žinios (santykinais jų nėra daug, tačiau jų kiekį lemia rašinio apimtis) yra tikslios dalyko požiūriu.
Analizė	0–5	5	Atlikta puiki analizė, demonstruojant analitinius gebėjimus: neperteikiamas šaltinių turinys tam tikra seka, tačiau pagal savarankiškai susikurtus kriterijus, atsirenkama ir sisteminama informacija bei ji apibendrinama. Rašinyje išryškinti esminiai cenzūros bruožai totalitarinėje valstybėje – kas ją vykdė, kurias sritis ji apėmė ir kuo cenzūra pasireiškė. Tuo būdu labai vykusiai parodoma cenzūros esmė tiek nacistinėje Vokietijoje, tiek ir SSRS.

			Autoriaus požiūris pateiktas aiškiai ir jis pagrįstas pateiktais faktais ir asmeniniu vertinimu. Pateiktos dalinės išvados, kurios dera su tos pastraipos (ar kelių pastraipų) turiniu.
Rašinio struktūra	0–5	5	Yra aiški įvadinė tezė, kuri puikiai išplėtotą rašinio pradžioje, kur nusakoma, kokie problemos aspektai yra apžvelgti (išryškinti) rašinio dėstomojoje dalyje. Iš pradžių paaiškinti esminiai temos terminai, pradedama nuo istorinio konteksto – glausto įvado į temą. Svarbiausia – dėstomoji dalis, struktūruojama pagal savarankiškai nusistatytus kriterijus, kurių kiekvienas realizuotas. Kiekviena dėstomosios dalies pastraipa pradedama teiginiu, kuris pagrindžiamas pateiktų šaltinių turiniu ir autoriaus pateiktais papildomais faktais. Pateikta dalinė išvada (apibendrinimas). Baigiamasis apibendrinimas dera su pagrindine teze, dėstomąja dalimi ir su dalinėmis išvadomis. Jis yra optimalios apimties ir labai geras turinio aspektu.
Iš viso	20	20	

Mokinio darbas nr. 3

Sutinku, kad totalitarinėse valstybėse cenzūra būna glaudžiai susijusi su ideologija, kad ir kokia ji jose vyrautų.

Totalitarinės valstybės susikūrė po pirmojo pasaulinio karo. Pačios ryškiausios Sovietų sąjunga ir nacistinė Vokietija. Pirmiausia diktatūrą įtvirtino bolševikai 1917 metais po Spalio revoliucijos. Žymiai vėliau naciai, priešingai nei bolševikai, 1933 metais per rinkimus atėjo į valdžią. Visiškai skirtingos ideologijos, skirtingu metu ir būdu atėjo į valdžią, bet abudu režimai cenzūravo meną, kuris nebuvo susietas su jų ideologija ir neaukštino esamos tvarkos.

Naciai ypatingą dėmesį skyrė meno cenzūrai. Ministerijoje įkurtas specialus propagandos skyrius, kuriam vadovavo Jozefas Gebelsas. Ši padėtis iliustruota B šaltinio 1936 metų karikatūroje. Dainininkei neleidžia dainuoti Gebelsas ir už ją sako dainos žodžius. Tų laikų karikatūra parodo, kad propagandos skyrius reguliavo radijo laidas. Naudojo dainą, kaip vieną iš priemonių diegti nacistinę ideologiją, nes galėjo paveikti masę žmonių. Kiną taip pat cenzūravo. Visiems žinomas pavyzdys yra uždrausta Čarlio Čaplino komedija „Diktatorius“. Joje yra pašiepiamas Hitleris ir jo režimas, todėl toks filmas negalėjo plisti šalyje. Be abejo, spauda irgi buvo cenzūruojama. Už valdžios sprendimų ar sistemos kritikavimą autorius galėjo tapti politiniu priešu. Ir jie turėjo palaikyti cenzūrą visose srityse, nes patys skleidė savo propagandą visuomenei, o kitoks požiūris, kritika, tiesos atskleidimas griautų pasitikėjimą valdžia ir skatintų žmones skeptiškai žvelgti į priimamus sprendimus.

Menas cenzūruojamas Vokietijoje buvo pagal kelis kriterijus. Pats Hitleris juos įvardijo A šaltinyje. Visų pirma, pagal menininko talentą. Antra, pagal lojalumą režimui. Trečia, pagal tautybę – svarbiausia, kad ne žydas. Nors kalbėjo apie muzikantus, šie kriterijai tinka ir dailininkui, ir rašytojui. Taigi Naciai norėjo talentingų menininkų dėl to, kad jie aukštintų arijus, valstybę visame pasaulyje ir įprastas vokiečių galėtų gėrėtis bei didžiuotis savo kultūra. Aišku reikėjo lojalių žmonių, kurie propaguotų politines idėjas bei garbintų vado kultą – fiurerį. Galiausiai, tautybės ir rasės požiūris išskyrė Nacius iš kitų totalitarinių diktatūrų. Ideologijoje iškelta arijų tauta (vokiečiai) ir tie, kurie neturėjo gyno kraujo buvo diskriminuojami, ypač žydai. Tikėdami, kad žydai pati niekingiausia tauta, jų kultūrą naikino ir neleido jos laisvai reikšti, net jei tai nesusiję su judaizmu ir žydiška literatūra. Kad atsikratytų „blogų“ knygų,

kurias parašė žydiškos kilmės autoriai, jas surinkdavo ir viešai degindavo. Menininkai ir rašytojai, jei nepabėgo, tai buvo sugrūsti į getus, koncentracijos stovyklas. Iš tikrųjų, Naciai pagal savo interesus ir ideologiją suteikdavo privilegiją žmogui užsidirbti iš kūrybos.

Sovietų Sąjungoje vyravo žiauri cenzūra iki Stalino mirties (1953 metais). Tuo laikotarpiu už netinkamas pažiūras galėjo iškart ištremti į Sibirą. Apskritai tada buvo ištremta daugiausiai žmonių ir didelė dalis buvo inteligentai. Trėmė buožes, dvasininkus, politikus, mokytojus, rašytojus ir taip toliau. Bet po to pašvelnėjo politika ir sovietinėje Lietuvoje atsirado Glavlitas, kuris cenzūravo kūrinius. Kadangi rašytojai, scenaristai ir kiti turėjo stoti į sąjungas bei pateikti Glavlitui kūrinius prieš išleisti ir demonstruoti kūrinių viešai, cenzūruoti buvo paprasta. Yra ne vienas pavyzdys C ir D šaltiniuose, kada kūrinys gražinamas pataisai arba uždraudžiamas. Juozas Baltušis dienoraštyje aprašo, kaip kūrinys „Sakmės apie Južą“ nurodė pataisyti 1941 metų vykdytus trėmimus, nes tai neigiamai vaizdavo sovietų valdymą ir norėjo nuslėpti tiesą. Vytauto Pikturnos knygoje „Toje Baltijos pusėje“ išbraukė idealizuotą Šveicarijos gyvenimą, vėlgi norima nuslėpti tiesą, kad vakaruose gali būti gyvenimas geresnis, nei socializme. Antano Venclovos knyga „Laikas ir rašytojai“ išėmė straipsnį, nes pernelyg gerai aprašė Maironį, o tai užsimintų apie lietuviybės šauklį ir skatintų noriai žvelgti į sovietų priešus. Be to, garsios lietuviškos ar vakarietiškos asmenybės turėjo vaizduoti skurdžiai ir sumenkinamai, o sovietines pagarbiai ir lyriškai. Almanachas „Jauniajai“ sugražintas pataisymui, nes netalentingai buvo aprašytas Petro Cvirkos gyvenimas, o Petras Cvirka buvo garsiausias sovietinės Lietuvos rašytojų.

Kadangi viešai negalėjo rašytojai reikšti savo nuomonės, kalbėti apie faktus, kurie žemina socializmą, jie rašė sau, kaip Juozas Baltušis į savo dienoraštį. Arba stengdavosi nuslėpti prasmę rašydami metaforomis ir simboliais.

Viską apibendrinus, totalitarinėse valstybėse cenzūra glaudžiai susijusi su ideologija ir nesvarbu ar tai socializmas, ar nacizmas. Pagrindinis skirtumas tarp cenzūrų yra skirtingos ideologinės pažiūros. Vokietijoje – antisemitizmas, o Sovietų Sąjungoje ateizmas. (630 ž.)

Įvertinimas – pagrindinis lygis: 17 taškų

KOMENTARAS

Kriterijus	Taškai	Surinkta taškų	Komentaras
Šaltinių naudojimas	0–5	5	Remiamasi visais keturiais šaltiniais. Visi šaltinių teiginiai yra svarbūs, atskleidžiant nagrinėjamą klausimą (ypač įsigilinta į A šaltinį). Nurodyta, iš kurių šaltinių paimti teiginiai. Šaltiniuose esantys požiūrių skirtumai atsispindi apibendrinimo dalyje.
Istorijos žinios	0–5	4	Pateiktos žinios yra reikšmingos – jos paaiškina ir papildo pateiktų šaltinių teiginius (pvz., nurodyti bolševikų ir nacių atėjimo į valdžią metai, J. Stalino mirties data, įvardijamos sovietinių tremtinių grupės, knygų deginimas Vokietijoje, kad vokiečiai yra arijai, Č. Čaplino filmas). Dėl to tekstas faktologiniu požiūriu yra tinkamas. Tačiau pasitaiko netikslumų: Glavlitto atsiradimas siejamas su laikotarpiu po J. Stalino mirties, netiksliai nurodytos J. Gebelso pareigos.
Analizė	0–5	4	Daugelis šaltinių teiginių yra vertinami ir siejami su istoriniu kontekstu (pvz., „tų laikų karikatūra parodo, kad“, „autorius galėjo tapti politiniu priešu“, „vyravo

			žiauri cenzūra iki Stalino mirties“, „vakarietiškos asmenybės turėjo vaizduoti skurdžiai ir sumenkinamai, o sovietines pagarbiai“). Nors įvadinė tezė lakoniška, ji dėstomojoje dalyje pagrįsta pateiktų šaltinių teiginiais ir asmeniniu vertinimu. Nors analizės elementų yra ganėtinai daug, stinga dalinių išvadų (atskirai apie cenzūrą nacių ir sovietų laikotarpiais). Klausimas nagrinėjamas pagal nusistatytą struktūrą, kuri galėtų būti šiek tiek aiškesnė.
Rašinio struktūra	0–5	4	Yra įvadinė tezė, kuri papildomai išplėtotą. Dėstomoji dalis planinga, tik galėjo būti labiau skirstoma į pastraipas pagal nagrinėjamos problemos aspektus. Darbas yra vientisas. Apibendrinimas aiškus, dera su pagrindine teze ir dėstomojoje dalyje pateikta informacija bei dalinėmis išvadomis.
Iš viso	20	17	

Mokinio darbas nr. 4

Pritariu teiginiui, kad totalitarinėse valstybėse cenzūra paprastai būna ypač glaudžiai susijusi su ideologija, kad ir kokia ideologija joje vyrautų.

Pirmoji totalitarinė valstybė, susikūrusi po Pirmojo pasaulinio karo, buvo Sovietų Rusija. Nors ši valstybė totalitarinė buvo nuo 1917 m., bolševikams įvykdžius perversmą, iki 1953 m., Jozefo Stalino mirties, bolševizmo ideologijos diegimas ir literatūros cenzūra pradėjo švelnėti tik valdant Nikitai Chruščiovui. Šaltinyje C lietuvių rašytojas pasakoja apie tai, kaip literatūros cenzūra Lietuvoje, antrosios sovietinės okupacijos laikotarpiu, varžė jo žodžio laisvę.

Rašytojas dalinasi savo nepasitenkinimu dėl to, kad „Vagos“ leidyklos darbuotojai reikalauja nerašyti apie 1941 m. Lietuvoje vykusius nekaltų žmonių trėmimus arba apie juos rašyti taip, lyg ištremti būtų buvę tik nusikaltę asmenys. Iš tikrųjų SSRS valdžia norėjo nuslėpti, kad tremiami buvo ne tiek nusikaltėliai, kiek buožės, politiniai ir kultūriniai SSRS valstybių veikėjai bei kiti bolševizmo ideologijai nepritariantys, valdžiai nepalankūs asmenys. Savo pykčio dėl leidyklos nurodymų Juozas Baltušis neturėjo teisės išsakyti viešai, tik pats sau dienoraštyje, kuris buvo išspausdintas 25 metai po rašytojo mirties, pagal testamentą išreikštą valią. Šaltinyje D taip pat rašoma apie stiprią literatūros cenzūrą – Glavlito, ypatingosios literatūros valdybos, veiklą Lietuvoje. Straipsnio autorė nurodo keletą Glavlito cenzūruotų kūrinių ir kas tuose kūriniuose nepatiko cenzoriams. Almanachas „Jauniai“ buvo gražintas pataisyti „dėl „Žemo ideologinio“ turinio eilėraščių bei netikusio Petro Cvirkos gyvenimo aprašymo“, viena knyga nebuvo išleista, nes į ją buvo įtraukti XIX a. lietuvių autorių kūriniai ir buvo be įvado, nes jame pateikti eilėraščiai galėjo būti skirtingai interpretuojami. Taip pat pateikiami pavyzdžiai, kurie rodo, kad sovietų valdžia neleido ideologizuoti gyvenimo Vakarų demokratinėse valstybėse (šaltinyje minima Šveicarija), kolūkio vaizduoti pesimistinėmis spalvomis bei viešinti, jog didžioji jaunimo dalis apsigyvendavo didžiuosiuose miestuose, nes tai peikė kolektyvizaciją. Tad galima teigti, jog SSRS buvo cenzūruojama valdžiai nepalanki ir bolševizmo ideologijai nepritarianti literatūra.

Antroji totalitarinė valstybė, pasižyminti glaudžiu ideologija ir cenzūros ryšiu yra nacistinė Vokietija. Vokietija totalitarine valstybe tapo 1933 m., VNŠP laimėjus rinkimus į Reichstagą. Nacių ideologija labiausiai vertino asmens gabumus, ištikimybę valdžiai ir gryną vokišką kilmę. Šaltinyje nurodoma, kad dirbančiu muzikantu galėjo būti tik ideologijai lojalus, talentingas asmuo. Kad galėtų kurti ir jam būtų „garantuojama darbo vieta“, žmogus turėjo

nebūti žydu, privalėjo pasižymėti muzikiniu genealumu bei priklausyti „Reicho muzikos skyriui“. Tai pasako, kad žmonės, kurie nesutiko skleisti nacių ideologijos, negalėjo tapti muzikantais ir kad kurti žydams buvo draudžiama. Šaltinyje B pateikta karikatūra taip pat parodo glaudų ideologijos ir cenzūros ryšį. Joje Vokietijos propagandos ministras Jozefas Gebelsas vaizduojamas užsiropšęs dainų atlikėjai ant pečių ir, uždengęs jai burną, į mikrofoną dainuoja pats. Toks veiksmas simbolizuoja žodžio laisvės varžymą – cenzūrą. Tad galima teigti, kad viskas, ką žmogus nacistinėje Vokietijoje galėjo pasakyti viešai, pavyzdžiui, perteikti per muziką, buvo kontroliuojama valdžios, turėjo sutikti su nacizmo ideologija.

Apibendrinant, sutinku su teiginiu, kad totalitarinėse valstybėse cenzūra paprastai būna ypač glaudžiai susijusi su ideologija, kad ir kokia ideologija joje vyrautų. Tai patvirtina šaltiniuose pateikta informacija SSRS valstybėse vyravusią literatūros cenzūrą (buvo cenzūrojami kūriniai kritikuojantys kolektyvizaciją, kalbantys apie trėmimus, nepasižymintys stipriu ideologiniu turiniu) ir nacistinei Vokietijai būdingą muzikos cenzūrą (kurti galėjo tik talentingi, valdžiai palankūs vokiečiai, visą meną, rodomą viešai, kontroliavo propagandos ministerija). (497 ž.)

Įvertinimas – pagrindinis lygis: 17 taškų

KOMENTARAS

Kriterijus	Taškai	Surinkta taškų	Komentaras
Šaltinių naudojimas	0–5	4	Remiamasi visais šaltiniais ir visais esminiais šaltinių teiginiais, tačiau yra pateiktos ne visų šaltinių nuorodos ir nepaliekamas šaltinių paskirties ir objektyvumo aspektas.
Istorijos žinios	0–5	4	Pateikti reikšmingi ir tikslūs faktai apie nagrinėjamo klausimo kontekstą (pvz., nurodyti bolševikų perversmo ir nacių atėjimo į valdžią metai, J. Baltušio dienoraščio paviėšinimas, praėjus 25 metams po mirties, J. Gebelsas įvardytas propagandos ministru). Naudojama santrumpa VNŠP ir kt. Pateiktai faktai padeda sklandžiai nušviesti problemą. Siekta paaiškinti, kas yra <i>Glavlit</i> , tačiau nesiekta paaiškinti <i>totalitarinės valstybės</i> sąvokos.
Analizė	0–5	4	Atskleistos istorinės aplinkybės, parodant bolševikų ir nacių įsigalėjimą, „atšilimą“ N. Chruščiovo laikotarpiu bei kt. Įvertinti šaltinių teiginiai („savo pykčio neturėjo teisės išsakyti viešai“, „toks veiksmas simbolizuoja“, „pateikiami pavyzdžiai, kurie rodo, kad“). Pateiktos dalinės išvados, kuriomis apibendrinama Sovietų Sąjungos ir nacistinės Vokietijos cenzūros praktika („Tad galima teigti, jog SSRS buvo cenzūruojama...“, „Tad galima teigti, kad viskas, ką žmogus nacistinėje...“). Pateiktas įtikinamas požiūris, kuris pagrįstas argumentais.
Rašinio struktūra	0–5	5	Yra pateikta įvadinė tezė. Dėstomoji dalis struktūruojama pagal valstybes. Pasirinkta seka ne pagal pateiktus šaltinius, bet pagal totalitarinės valstybės chronologiją (pirmiau – Sovietų Rusijoje; struktūravimas netradicinis). Atskirai pateikta apibendrinimo dalis, kuri dera su įvagine teze ir pagrįsta dėstomojoje dalyje pateiktais faktais ir vertinimais.
Iš viso	20	17	

Mokinio darbas nr. 5

Pritariu teiginiui, kad totalitarinėse valstybėse cenzūra glaudžiai susijusi su ideologijos skleidimu, plėtojimu, iškelimu. Žinodami, kad ideologija yra vienas svarbiausių dalykų pritraukiant galią, valdžią sau, siekiant sudominti, pritraukti žmones.

Cenzūra totalitarinėse valstybėse dažnai veikia kaip įrankis, skirtas išsaugoti ir propaguoti vyraujančią politinę ir socialinę ideologiją, ribojant arba slopinant informaciją, kuri prieštarauja oficialiai pripažintai doktrinai.

Šaltinyje A iš Hitlerio kalbos matome, kaip nacistinio režimo ideologija formavo darbo vietų politiką muzikantams, pabrėždama lojalumą ir talentą kaip pagrindinius kriterijus. Tai rodo, kad ideologiniai prioritetai nulemia net menkiausių kasdieninio gyvenimo sričių sprendimus. Šaltinyje D rodoma, kaip Lietuvoje 1953–1964 m. cenzūra buvo naudojama kontroliuoti literatūrą ir žiniasklaidą, siekiant skatinti socialistinę ideologiją ir slopinti bet kokias alternatyvias ar kritiškas nuostatas. Juozo Baltušio dienoraščio fragmentas (šaltinis C) atskleidžia, kaip autorius patiria spaudimą iš cenzūros, nurodant jam, kaip turėtų rašyti apie istorinius įvykius siekiant sušvelninti ar net paneigti režimo vykdytų represijų faktus. Totalitarinėse valstybėse, tokiomis kaip nacistinė Vokietija, naudojo cenzūrą kaip galingą įrankį kontroliuoti visuomenės informaciją ir užtikrinti, kad viešai pateikiama informacija atitiktų oficialią ideologiją bei propagandą. Cenzūros praktikos dažnai turėjo siauresnę tikslą – užtikrinti, kad literatūra, žiniasklaida ir kultūra atitiktų režimo politinius tikslus ir vertybes bei nepasitarnautų alternatyviam ar kritiškam požiūriui. Šaltinių patikimumas yra pagrįstas autentiškais dokumentais ir istoriniais įvykiais, pateikiančias įvairias perspektyvas ir kontekstą. Priežastys ir pasekmės cenzūros praktikoms dažnai siejasi su valdžios kontrolės stiprinimu, o tai gali lemti visuomenės informacijos apribojimą, mąstymo laisvės trukdymą ir netikslis ar netikros interpretacijos klaidą. Pavyzdžiui šaltinyje B Jozefo Gebelso kontroliavimas ir ideologijos stiprinimas nacistinėje Vokietijoje, o Lietuvoje 1953–1964 m., cenzūra buvo įrankis, skirtas konsoliduoti ideologiją ir slopinti bet kokių prieštaraujančių veiklą ar nuomonę. Hitlerio deginamos knygos, nes jos patenkino kitos ideologijos skleidimas apie Vokietiją ir žydų. Apibendrinant galima teigti, jog totalitarinėse valstybėse cenzūra yra glaudžiai susijusi su ideologija, nes ji veikia kaip įrankis valdžios ir ideologijos stiprinimui bei alternatyvių nuostatų slopinimui. Remiantis įvairiais šaltiniais matome, kaip cenzūra propaguoja oficialią ideologiją bei kontroliuoti informaciją, kuri prieštarautų režimo tikslams. Tai turėjo ilgalaikių padarinių visuomenės požiūriui į laisvę, kultūrinę įvairovę ir demokratinius procesus. (329 ž.)

Įvertinimas – pagrindinis lygis: 12 taškų

KOMENTARAS

Kriterijus	Taškai	Surinkta taškų	Komentaras
Šaltinių naudojimas	0–5	3	Remiamasi visais keturiais šaltiniais, tačiau kiek skirtingai – vieni naudojami detaliau, kiti – abstrakčiau (pvz., D šaltinis). Ne visų šaltinių nuorodos pateiktos korektiškai. Bandoma vertinti šaltinių patikimumą, tačiau tai atlikta iš dalies netinkamai. Analogiškai vertinama, siekiant atskleisti priežastis ir pasekmes.
Istorijos žinios	0–5	2	Pateikta kai kurių papildomų žinių (pvz., knygų deginimas Vokietijoje, terminai <i>socialistinė ideologija</i> ,

			<i>nacistinė Vokietija</i>), tačiau jų nėra daug. Daugiau demonstruojamas bendras suvokimas apie cenzūrą ir jos reikšmę totalitarinėje visuomenėje (į tai atsižvelgta, vertinant pagal analizės kriterijų, nes padeda išryškinti sąsajas su istoriniu kontekstu).
Analizė	0–5	4	Remiantis pateiktų šaltinių teiginiais, yra daromas vertinimas (pvz., „tai rodo, kad...“), apibendrinimai (pvz., sovietų Lietuvoje cenzūra pasitarnavo socialistinei ideologijai ir slopino kritiką). Siejama su istoriniu kontekstu. Autorius išsako savo samprotavimus. Yra pagrįstas baigiamasis apibendrinimas (išvada), kuris struktūriškai, deja, nėra išskirtas kaip atskira pastraipa. Nusakomos ilgalaikės cenzūros pasekmės, kas rodo autoriaus kritinį mąstymą ir istorinės eigos suvokimą.
Rašinio struktūra	0–5	3	Yra įvadinė tezė, kuri deramai išplėtotą. Dėstomoji dalis pagal apimtį iš esmės atitinka nustatytus kriterijus, tačiau struktūravimas nepakankamas. Visa dėstomoji dalis yra kaip viena pastraipa, kurią sudaro skirtingi aptariami klausimai. Baigiamoji išvada yra iš dalies tinkama pagal paskirtį ir apimtį, tačiau ji neišskirta kaip atskira baigiamoji darbo dalis. Galėtų būti labiau pagrįsta.
Iš viso	20	12	

Mokinio darbas nr. 6

Totalitarinėse valstybėse cenzūra yra griežtai susijusi su ideologija, kad ir kokia ji bebūtų. Cenzūra reikalinga norint kontroliuoti visuomenės mintis ir veiksmus, o tai yra būdinga visose totalitariniuose režimuose, nepaisant jų skirtingų ideologijų.

Šie duoti šaltiniai rodo, kaip XX amžiaus cenzūra yra susijusi su ideologija. Pirmasis pavyzdys yra A šaltinis, kuriame cituojama A Hitlerio kalba, kuri aiškiai parodo, kaip talentingi ir lojalūs asmenys, prisitaikantys prie 1933 m. nacių atėjo į valdžią ir jų skleidžiamų ideologijų ir dėl jų skleidimo bei prisitaikymo gauna privilegijas, o netaalentingi ar ne lojalūs asmenys, kurie neatitinka ideologijos, yra nuvertinami ar net persekiojami. Tai rodo, kad ideologinės nuostatos nacistinei Vokietijai nulemia talentingų asmenų galimybes. B šaltinis tik patvirtina, kad Vokietijoje net buvo propagandos ministras, kuris buvo atsakingas už ideologijos skleidimą ir tildo talentingus žmones, kurie lieka prie savo ideologijos.

Kita nagrinėjama valstybė yra SSRS, kuri kaip ir nacistinė Vokietija skleidė savo ideologiją per cenzūrą. C šaltinis aiškiai parodo cenzūros veiksmus, kai yra nurodoma, kurią informaciją iškreipti, pakeisti ar net išbraukti, kad atitiktų jų ideologijai ir išeitų režimui į naudą ir puikiai pagrindžia mano nuomonę D šaltinis, kuriame tiksliai pateikti pavyzdžiai su konkrečiomis detalėmis. Pavyzdžiui, 1958 m. dėl per mažai ideologinio turinio eilėraščių bei dėl netikusio Petro Cvirkos gyvenimo aprašymo buvo sugrąžintas pataisymui, todėl tai parodo, kad nebuvo galima viešinti kūrinį be ideologijos skleidimo apie valdžios kritikavimą, iš vis negalima šnekėti. Viena iš pavyzdžių sovietinei ideologijos skleidimui yra Salomeja Neris, kuri rašė ir aukštino sovietinę valdžią ir nešė į Lietuvą Stalino saulę.

Cenzūra totalitarinėse valstybėse glaudžiai susijusi su ideologija ir ji naudojama siekiant kontroliuoti informaciją, kultūrą ir visuomeninę nuomonę ir būtų skatinama plėsti ideologija režimo naudai. (268 ž.)

Įvertinimas – patenkinamas lygis: 11 taškų

KOMENTARAS

Kriterijus	Taškai	Surinkta taškų	Komentaras
Šaltinių naudojimas	0–5	3	Remiamasi visais keturiais šaltiniais: iš A ir B šaltinių paimta po vieną esminį teiginį, iš C šaltinio paimta informacija panaudota vertinimui (nėra konkretizuojama), o iš D šaltinio paimta kiek daugiau. Nurodyta, iš kurių šaltinių paimti teiginiai.
Istorijos žinios	0–5	2	Pateiktos fragmentiškos konteksto žinios (pvz., paminėti nacių atėjimo į valdžią metai, kuo pasižymėjo Salomėja Nėris, kas buvo J. Gebelsas). Iš dalies paaiškintas terminas <i>cenzūra</i> .
Analizė	0–5	3	Dalis pateiktų šaltinių teiginių yra savarankiškai vertinami (pvz., „tai rodo, kad...“, „puikiai pagrindžia mano nuomonę...“, „todėl tai parodo...“). Siejama su istoriniu kontekstu, nors tai daroma nepakankamai.
Rašinio struktūra	0–5	3	Yra įvadinė tezė, kuri iš dalies išplėtotą. Dėstomoji dalis struktūruojama pagal dvi valstybes ir jų istoriją atspindinčius šaltinius. Detalesnio struktūravimo nėra (tai lemia ir nedidelė rašinio apimtis). Dalinių išvadų nėra, tačiau yra galutinė išvada, kuri dera su pagrindine teze, tik yra labai glausta.
Iš viso	20	11	

Mokinio darbas nr. 7

Pritariu, kad totalitarinėse valstybėse cenzūra būna glaudžiai susijusi su ideologija, kad ir kokia ideologija jose vyrautų. Kiekvienoje ideologijoje bandoma skleisti propagandą bei ją diegti valstybėje. Siekiama kontroliuoti visuomenę ir visas jos gyvenimo sritis.

Šaltinyje A, Adolfo Hitlerio kalba rodo kaip nacistinės ideologijos pagrindu buvo formuojama muzikantų darbo politika. Tačiau A. Hitleris savo kalboje pabrėžia, jog žydai negali kurti muzikos ir gauti darbo vietas. Pabrėžiama religinė diskriminacija. Nuomonės buvo formuojamos ir per žymius žmones, kaip dainininkus ar menininkus. Tai puikiai parodo šaltinis B, kuriame vaizduojama karikatūra „Jozefas Gebelsas ir dainų atlikėja radijo laidoje“. Galima teigti, jog tam, kad skleisti propagandą galima per žymias asmenybes, kiną ir t. t. Cenzūra ne tik formuoja nuomones, bet ir stengiasi nuslėpti nusikaltimus. Šaltinyje C Juozas Baltušis savo dienoraščio ištraukoje atskleidžia, jog rašė apie Lietuvoje vykdytus trėmimus 1941 metais, tačiau iš sovietinės valdžios nurodymus, jog jis turi vaizduoti, jog „išvežimų tarytum nė būti nebuvo, o jeigu ir buvo, tai išvežė tik kaltus, niekas nekaltas nenukentėjo“. Sovietų valdžia naudodama cenzūrą bandė skleisti paraistoriją. D šaltinyje Jurgos Pukinskaitės straipsnyje „Glavlitas Lietuvoje 1953–1964 metais“ pateikiami pavyzdžiai, kaip ideologija veikė cenzūros procesus Lietuvoje sovietmečiu. Pateikiama, kaip buvo koreguojami sakiniai ir ką buvo galima ir ko negalima publikuoti.

Totalitarinėse valstybėse cenzūra yra glaudžiai susijusi su skleidžiama ideologija ir jos nuostatomis. Cenzūra padeda ideologijai, kad ir kokia ji bebūtų, keisti žmonių mąstymą, diegti vieną nuomonę, paraistoriją bei propagandą. (227 ž.)

Įvertinimas – patenkinamas lygis: 11 taškų

KOMENTARAS

Kriterijus	Taškai	Surinkta taškų	Komentaras
Šaltinių naudojimas	0–5	3	Remiamasi visais keturiais šaltiniais. Iš visų šaltinių paimta dažniausiai po vieną esminį teiginį (faktą). Nurodyta, kuriais šaltiniais remiamasi, cituojama. C ir D šaltiniuose yra akivaizdžiai daugiau svarbios informacijos.
Istorijos žinios	0–5	1	Pateiktos labai fragmentiškos konteksto žinios (pvz., užsiminta apie nacizmą, įvardytas sovietmečio laikotarpis, pavartotas terminas <i>paraistorija</i>).
Analizė	0–5	2	Dalis pateiktų teiginių šaltiniuose yra vertinami arba siejami su istoriniu kontekstu (pvz., akcentuojama religinė diskriminacija (gal daugiau etninė diskriminacija?), dėl cenzūros siekiama nuslėpti nusikaltimus). Sovietų istorijos politika siejama su paraistorija (terminas nėra paaiškintas).
Rašinio struktūra	0–5	3	Yra įvadinė tezė, kuri iš dalies išplėtotą. Dėstomoji dalis yra atskira, tačiau nėra struktūruojama, pateikta kaip viena pastraipa. Toje pastraipoje rašoma apie dvi skirtingas valstybes ir aprėpiami keturi skirtingi šaltiniai. Dalinių išvadų nėra, tačiau yra galutinė išvada, kuri dera su pagrindine teze, tik yra labai glausta.
Iš viso	20	9	

Mokinio darbas nr. 8

Aš visiškai sutinku su pateiktu teiginiu. Totalitarinių valstybių vienas iš ideologijos skiepijamo būdų buvo cenzūra. Jai buvo skiriamas ypatingas dėmesys.

Nacistinėje Vokietijoje cenzūra buvo persipynusi su antisemitizmu. A šaltinyje teigiama, kad tik talentingi ir lojalūs žmonės gauna darbo vietą, tačiau negalėjai būti žydu. Šaltinio A autorius A. Hitleris ypatingai akcentuoja muzikantų talentingumą, o ne kiek muzikantų lojalumą. Aišku, lojalumas buvo labai svarbus dalykas, bet, mano manymu, muzikanto talentingumas būtų padėjęs kurti naciams tinkamus muzikos kūriniai. Apie muziką ir jos cenzūrą nurodoma B šaltinio karikatūroje, kurioje vaizduojamas propagandos ministras J. Gebelsas užsilipęs ant solistės pečių ir rėkiantis į mikrofoną. Solistės burna yra nutildyta, o tai rodo cenzūrą. J. Gebelso rėkimas yra užuomina į tai, ką reikia sakyti ir ką režimas liepia sakyti. Taigi, naciai labai didelį dėmesį į žmogaus talentą ir lojalumą, nes taip, mano manymu, buvo stengtasi sukurti didesnę įtaką piliečiams.

Sovietų Sąjungoje cenzūra buvo taikoma visiems kūrėjams, kaip ir nacistinėje Vokietijoje, tačiau nebuvo antisemitizmo. Cenzūra labai kišo pagalius į ratus Lietuvos kūrėjams. (163 ž.)

Įvertinimas – slenkstinis lygis: 7 taškai

KOMENTARAS

Kriterijus	Taškai	Surinkta taškų	Komentaras
Šaltinių naudojimas	0–5	2	Remiamasi tik dviem istorijos šaltiniais, kurie susiję su nacistine Vokietija, o C ir D šaltiniais nėra remiamasi. Apie cenzūrą Sovietų Sąjungoje tik užsiminta. Nurodyta, iš kurių šaltinių paimti du esminiai teiginiai apie nacių cenzūrą.
Istorijos žinios	0–5	1	Pateikti du papildomi fragmentiški faktai apie kontekstą (kas buvo J. Gebelsas; SSRS nebuvo antisemitizmo).
Analizė	0–5	2	Pateikta keletas vertinimų, samprotavimų (pvz., svarstoma apie lojalumo ir talentingumo reikšmę, aiškinama užuomina dėl pavaizduoto „Gebelso rėkimo“ ir daroma išvada apie cenzūros vaidmenį Lietuvos kūrėjams).
Rašinio struktūra	0–5	2	Yra įvadinė tezė. Pateikta dalinė išvada apie nacius ir dalinė išvada apie cenzūrą Sovietų Sąjungoje, tačiau ji nėra pagrįsta analize. Rašinio struktūra iš esmės apima tik pusę dėstomosios dalies (apie nacistinę Vokietiją, o SSRS arba sovietinė Lietuva neatsispindi).
Iš viso	20	7	

Mokinio darbas nr. 9

Totalitarinėse valstybėse cenzūra būna ypač glaudžiai susijusi su ideologija. Aš asmeniškai visiškai sutinku su šiuo teiginiu, nes išlaikyti savo sistema reikia padaryti, kad žmonės palaikytų ją. Iš šaltinio A matome, kad tik talentingi ir lojalūs žmonės gaudavo darbų, tai daroma, kad žmonės matytų jų sistemoje visi talentingesni. Remiantis B šaltinio karikatūra galima teigti, kad Vokiečiai neleido dainų atlikėjams dainuoti, bet ką, jie turėjo dainuoti tai kas buvo leistina Gebelso. Aš manau tai yra protinga, nes žiūrint kai pradėjo suirti Sovietų sąjunga, buvo sumažinta cenzūra, o nuo to visi pradėjo kritikuoti sistema, taip labai sumažinta pasitikėjimas ideologija, taigi totalitarinei Vokietijoje buvo išrenkami talentingi ir lojalūs dainininkai, kad pavaizduoti jų šalyje visi geresni. Tai vyksta ir Sovietų Sąjungoje. Jie bando įrodyti tobula, geriau nei kitose šalyse. Šaltinyje C teigiama, kad jie gavo nurodymus ištrinti dalis, kur minima tremtis arba nurodyti tai įvyko tik nusikaltėliams. Iš šaltinio D matome, kad nebuvo galima neigiamai kalbėti apie kolūkius, per gerai vertinti nelojalius autorius ir teigiamai vertinti nekomunistines šalis. Taigi Sovietų sąjungoje nebuvo leistina išleisti kūrinius kurie nepalaikė valstybės ideologija. (174 ž.)

Įvertinimas – slenkstinis lygis: 6 taškai

KOMENTARAS

Kriterijus	Taškai	Surinkta taškų	Komentaras
Šaltinių naudojimas	0–5	2	Remiamasi visais keturiais šaltiniais, nors ir fragmentiškai: iš A ir B šaltinių paimta po vieną esminį teiginį, o iš C ir D šaltinių paimta kiek daugiau, nors ir labai glaustai. Nurodyta, iš kurių šaltinių paimti teiginiai.

Istorijos žinios	0–5	1	Pateiktos labai fragmentiškos konteksto žinios (paminėtas tik vienas faktas apie cenzūros sumažėjimą SSRS suirimo metu). Terminas <i>vokiečiai</i> pavartotas nekorektiškai (<i>naciai, nacistinė Vokietijai</i> ar kt.).
Analizė	0–5	1	Pateiktas vienas šaltinio teiginio vertinimas (apie cenzūros vaidmenį SSRS).
Rašinio struktūra	0–5	2	Yra įvadinė tezė. Dėstomoji dalis neatskirta nuo tezės. Yra bandymas struktūruoti pagal šaltinius ir valstybes, tačiau visas tekstas yra kaip viena pastraipa. Išvada („taigi Sovietų Sąjungoje...“) labiau tinka dalinei išvadai apie cenzūrą Sovietų Sąjungoje nei visam rašiniui. Ji tik iš dalies atspindi įvadinę tezę.
Iš viso	20	6	

Mokinio darbas nr. 10

Pritariu, kad totalitarinėse valstybėse cenzūra paprastai būna ypač glaudžiai susijusi su ideologija, kad ir kokia ideologija juose vyrautų.

Totalitarinių valstybių pagrindinis veikimo principas – kontrolė. Kontrolė gali būti pasiekta daugeliu būdų. Vienas iš jų – cenzūra. Ji gali egzistuoti tiek agrarinėje, tiek kultūrinėje sferoje. Cenzūra totalitaristinių valstybių kultūros sferoje puikiai atsispindi A. Hitlerio kalboje. Jis sakė, kad tik žmogus, kuris pasižymi meniniais sugebėjimais ir yra paklusnus valdžiai, gali kurti laisvai. Tačiau kūrybos laisvė apsiriboja cenzūros nuostatomis. Cenzūra egzistavo ne tik nacistinės Vokietijos santvarkoje. Pavyzdžiui, sovietinės valdžios gyventojai irgi negalėjo laisvai reikšti savo minčių. Juozas Baltušis negalėjo išleisti savo kūrinio „sakmės apie Južą“ dėl to, kad ten rašomi faktai. Tačiau tie faktai atskleidžia sovietų valdžios žiaurumą. Jeigu tokie kūriniai būtų išleisti, galėtų griūti visa santvarka.

Apibendrinamas galiu teigti, kad cenzūra yra vienas svarbiausių totalitarinę santvarką palaikančių aspektų, o be kultūrinės cenzūros griūna tokios santvarkos. (141 ž.)

Įvertinimas – slenkstinis lygis: 6 taškai

KOMENTARAS

Kriterijus	Taškai	Surinkta taškų	Komentaras
Šaltinių naudojimas	0–5	2	Remiamasi dviem šaltiniais iš keturių pateiktų, tačiau labai fragmentiškai (apie A. Hitlerio kalbą ir J. Baltušio romaną, kurio pavadinimas netikslus) ir nenurodoma, kuriais šaltiniais remiamasi.
Istorijos žinios	0–5	1	Pateikta labai fragmentiškai konteksto žinių (pvz., siekiama paaiškinti, kas yra cenzūra, paminėta, kad A. Hitleris buvo kancleris, buvo kuriami filmai). Netikslus pateiktas terminas (<i>totalitaristinė valstybė</i>).
Analizė	0–5	1	Pateikta fragmentiška analizė (pvz., užsiminta apie ideologijos įtvirtinimą prievarta, vertinamas A. Hitlerio teiginys, siejant jį su Trečiojo reicho ideologija, tačiau nepaaiškinta apie minimą cenzūrą agrarinėje srityje arba pateiktas abejotinas argumentas apie santvarkos griuvimą dėl leidžiamų knygų).

Rašinio struktūra	0–5	2	Yra įvadinė tezė ir apibendrinimas, kuris iš esmės atkartoja tezę ir, be to, dalis jos dalykiniu požiūriu yra abejotina. Dėstomoji dalis pateikta viena pastraipa, dėl mažos apimties nestructūruota, tačiau yra bandoma pateikti dalinę išvadą.
Iš viso	20	6	
